Printed Pages – 6

AI -1432

M. A. (Previous)
Term End Examination, 2020-21

SANSKRIT

Paper : Fifth

(काव्य)

Time Allowed : Three hours

Maximum Marks : 100

Minimum Pass Marks : 36

नोट : *सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।*

इकाई–I

1. (क) अधोलिखितेषु कयोश्चिद द्वयोर्व्याख्या सप्रसंग विधेया—15

(i) तस्मिन्नद्रौ कतिचिद्बलाविप्रयुक्तः स कामी,
नीत्वा मासान्कनकवलयभ्रंशरिक्त प्रकोष्ठः।

आषादस्य प्रथम दिवसे मेघमाश्लिष्ठसानुं
वप्रक्रीडा परिणतगजप्रेक्षणीयं ददर्श॥

(ii) जातं वंशे भुवनविदिते पुपकरावर्तकानां,
जानामि त्वां प्रकृति पुरुषं कामरूपं मघोनः।
तेनार्थित्वं त्वयि विधिवशाद् पूरबन्धुर्गतोऽहं
याश्चा मोघा वरमीधगुणे नाघमे लब्धकामा॥

(iii) आपृच्छस्व प्रियसखममुं तुङ्ग मालिङ्ग्य शैलं
वन्द्यः पुंसा रघुपतिपदैरङ्कितं मेघलासु।
काले-काले भवति भवतो यस्य संयोगमेत्य,
स्नेहव्यक्तिश्चिर विरहजं मुद्यतो वाष्पमुपणम्॥

(iv) प्राप्यावन्तीनुदयनकथाकोविदग्रामवृद्धान्,
पूर्वोदिष्टामुपसरपुरीं श्री विशालां विशालाम्।
स्वल्पीभूते सुचरितफले स्वर्गिणां गां गतानां,
शेषैः पुण्यैर्हृतमिव दिवः कान्तिमत् खादमेकम्॥

(ख) मेघदूतमाश्रित्य मेघमार्गं निरूपयत। 10

अथवा

पूर्वमेघस्य कथावस्तु संक्षेपेण लिखत।

इकाई-II

2. (क) अधोलिखितेषु कावपि द्वौ सप्रसङ्गं व्याख्येयौ— 20

(i) सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते,
घनान्धकारेष्विव दीपदर्शनम्।
सुखान्तु योयाति नरो दरिद्रतां,
धृतः शरीरेण मृतः स जीवति॥

(ii) सत्यं नमे विभवनाशकृतास्ति चिन्ता,
भाग्यक्रमेण हि धनानि भवन्ति यान्ति।
एतन्तु मां दहति नष्टधनाश्रयस्य,
यत्सौहृदादपि जनाः शिथिली भवन्ती॥

(iii) मार्जारः क्रमणे मृग प्रसरणे श्मेना गृहालुञ्चने,
सुप्तासुप्त मनुष्यवीर्य तुलने स्वा सर्पणे पन्नगः।
मायारूपशरीर वेशरचने वाग्देशभाषान्तरे॥

(iv) सर्वः खलु भवति लोके लोकः सुखसंस्थितीनां चिन्तायुक्तः।
विनिपतितानां नराणां प्रियकटी दुर्लभो भवति॥

(ख) मृच्छकटिकेचित्रितायाः सामाजिक दशायाः निरूपणं कुरूत। 10

अथवा

मृच्छकटिमाश्रित्य चारुदत्तस्य चरित्रं चित्रणं क्रियताम्।

इकाई-III

3. अधोलिखितेषु कयोश्चित द्वयोः व्याख्या कार्या— 20

(i) अभुष्य विद्या रसनाग्रनर्तकी, ययीव नीताङ्गगुणेन विस्तरम्।
अगाहताष्टादशतां जिगीषया नवद्वय द्वीपपृथग्जयश्रियाम्।

(ii) प्रतीपभूपैरिव किंततो भिया विशुद्ध धर्मैरपि भेन्तृतोज्झिता।
अभिभजिन्मजिदोजसा स यद् विचारदृक् चारदृगप्यवर्तत॥

(iii) मदेक पुत्रा जननी जरातुरा नवप्रसूतिर्वरटा तपस्विनी।
गतिस्तयोरेष जनस्त मर्दयन् अहो विधे! त्वां करुणा रूणद्धि नो॥

(iv) ममैवशोकेन विदीर्षवक्षसा त्वयापि चियाङ्गि विपद्यतेयदि।

तदस्मि दैवेन हतोऽपि हाहतः स्फुर्ट यतस्ते
शिशवः परासवः॥

इकाई-IV

4. अधोलिखितेषु कयोश्चिद् द्वयोः व्याख्या सप्रसङ्गं कार्या—15

(i) राज्यं निर्जितशमु योग्यसचिवे न्यस्तः समस्तो भरः।
सम्यक्पालमलालिताः प्रशमिता शेषोपसर्गाः प्रजाः॥
प्रद्योतस्य सुता वसन्तसमयसत्वं चेति नाम्ना धृतिं,
कामः काममुपैत्वयं मम पुनर्मन्ये महानुत्सवः॥

(ii) अनंगोऽयनमनंगत्वमद्य निन्दिपयति ध्रुवम्।
यदनेन न सम्प्राप्तः पाणि स्पर्थोत्सवस्तव:॥

(iii) स्पष्टाक्षरमिदं यस्मान्मधुरं स्त्रीस्वभावतः।
अल्पाङ्गत्वाद निर्हादि मन्ये वदति सारिका॥

(iv) बाणाः पंच मनोभवस्य नियतास्तेषामसंख्यो जनः,
प्रायोऽस्मद्विध एव लक्ष्य इति यल्लोके प्रसिद्धिं गतम्।
दृष्टं तत्त्वयि विप्रतीपमधुना यस्मादसंख्यैरथं,
विद्धः कामिजनः शरैरशरवो नीतस्त्वया पंचताम्॥

इकाई-V

5. रत्नावलीमधिकृत्य वासवदत्तायाः चारित्रिकं वैशिष्ट्यं स्पष्टयत। 10

अथवा

'नैषधे पदलालित्यं' इत्युवितः समीक्ष्यताम्।